

Kompetencije odgajatelja za odgoj i obrazovanje za održiv razvoj

Esmina Skopljak, odgajateljica
Dječji vrtić Matulji, Matulji

Upravo je rezolucija UN Desetljeća obrazovanja za održiv razvoj 2005.-2014.¹ dala poticaj obrazovanju i profesionalnom razvoju odgajatelja o, u, za okoliš i održiv razvoj. Odgojno-obrazovni djelatnici prepoznati su kao ključna, pokretačka snaga u zagovaranju vrijednosti koncepta održivog razvoja (Anđić, 2008.), a to znači i pomagati djeci i mladim ljudima da nauče 'misliti o pojmu zauvijek'. Na obrazovanje za odgojno-obrazovni rad za održiv razvoj odgajatelji ne samo da imaju pravo već im je to i dužnost, no kompetencije odgajatelja za odgoj i obrazovanje za održiv razvoj ne bi smjele biti usmjerene na razvoj uskih navika i vještina te uvježbavanje izoliranih postupaka, nego na širok raspon osobnih i profesionalnih kompetencija. U literaturi je moguće pronaći više pristupa i modela razvoja kompetencija za odgoj i obrazovanje za održiv razvoj, no zajedničko im je da se kompetencijski okvir² nudi na općeobrazovnoj razini i pruža generalizaciju i klasifikaciju ključnih kompetencija odgoja i obrazovanja za održiv razvoj.

¹ Na svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvoju, u Johannesburgu 2002., predloženo je Desetljeće obrazovanja o održivom razvoju UN-a 2005.-2014. Na sjednici Generalne skupštine UN-a u prosincu 2002. UNESCO je proglašen vodećom agencijom za promicanje Desetljeća.

² Gospodarska komisija za Europu, Odbor za politiku zaštite okoliša, Upravni odbor za obrazovanje za održiv razvoj pri Gospodarskoj komisiji Ujedinjenih naroda za Europu. U dokumentu izvješća Učenje za budućnost: Kompetencije u obrazovanju za održiv razvitak, str.7.

Kompetencijski okvir UNECE-a³

- Učiti znati odnosi se na razumijevanje izazova s kojima se društvo suočava kako lokalno tako i globalno te na potencijalnu ulogu edukatora i učenika (Eduktor razumije...);
- Učiti činiti odnosi se na razvijanje praktičnih vještina i kompetencija za djelovanje u odnosu na obrazovanje za održiv razvoj (Eduktor je sposoban...);
- Učiti živjeti zajedno pridonosi razvijanju partnerstva i uvažavanju međusobne zavisnosti, pluralizma, međusobnog razumijevanja i mira (Eduktor radi s drugima na način kojim se...);
- Učiti biti bavi se razvijanjem osobnih značajki i sposobnosti djelovanja s većom autonomijom, sposobnosti prosuđivanja.

³ UNECE - Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu

U suvremenim društvenim, ekonomskim i političkim uvjetima svaki pojedinac treba biti uključen u dinamiku društva koja traži suočavanje s pitanjima održivosti, što prepoznajemo u riječima visokog dužnosnika UN-a: 'Naš najveći izazov u novom stoljeću je prihvatiti ideju koja se čini apstraktnom – održiv razvoj – i pretvoriti je u dnevnu realnost za sve ljude na svijetu.' (Kofi Annan, glavni tajnik UN-a, 2001.).

Kurikularni pristup

Razvoj kompetencija potrebnih za implementaciju odgoja i obrazovanja za održiv razvoj zamišljen je kao skup kompetencija 'glave, srca i ruku'.

Kompetencije 'glave' podrazumijevaju:

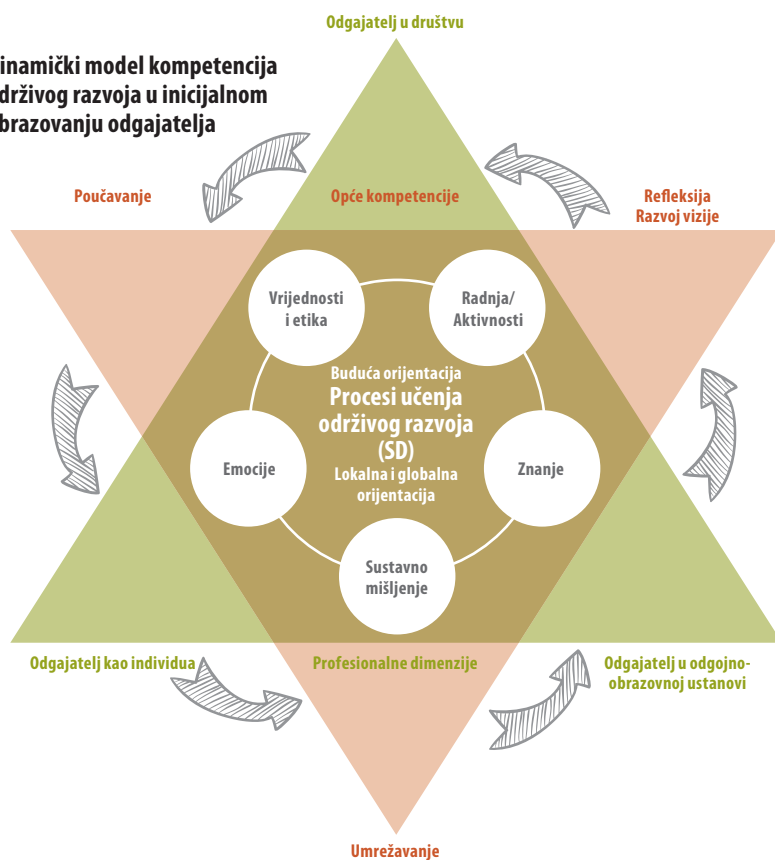
- ekološko znanje;
- sposobnosti: sustavnog mišljenja – kritičkog mišljenja – kreativnog rješavanja problema i primjene etike u novim situacijama – procjene utjecaja ljudskih tehnologija i akcija – promišljanja o dugotrajnim posljedicama na odluke.

Kompetencije 'srca' podrazumijevaju:

- duboko osjećanje, a ne samo razumijevanje brige za dobrobit Zemlje i pitanja okoliša;
- empatiju i sposobnost uviđanja različitih perspektiva;
- obvezu spram jednakosti, pravde i poštovanja prema svim ljudima;
- vještine izgradnje, upravljanja i održavanja zajednica.

istražujemo i stvaramo

Dinamički model kompetencija održivog razvoja u inicijalnom obrazovanju odgajatelja

Kompetencije 'ruku' podrazumijevaju:

- sposobnost primjene ekološkog znanja prema praksi donošenja ekoloških odluka;
- praktične vještine za kreiranje sredstava (alata), objekata i procedura potrebnih zajednicama;
- sposobnost procjene i prilagodbe korištenja energije i drugih resursa;
- kapacitet pretvaranja uvjerenja u praktične i djelotvorne akcije.

Dinamički model⁴

Ovaj kompetencijski okvir razvijan je u tri faze koje su konačno dobile oblik 'dinamičnog modela'. Dva trokuta u crvenoj i plavoj boji se središnjim dijelom preklapaju i simboliziraju slike strukture – profesionalne i opće kompetencije, dok bočne strelice simboliziraju dinamična obilježja.

⁴ Dinamički model ESD competences in Teacher Education (2008.) je razvijen kao dio projekta COMENIUS, SOCRATES i EU. Nastao je radom cijele grupe međunarodnih stručnjaka koji je trajao tri godine i razvijao se putem radionica, diskusija i sastanaka. 'Okvir' je objavljen u jedinstvenoj publikaciji u Briselu, 2008. godine.

Crveni i zeleni trokut su u dinamičnom odnosu i treba ih gledati kao da se mogu okretati; različiti kutovi imaju najjaču međusobnu vezu. Odgajatelj se ne shvaća kao 'instruktor' već kao osoba s kompleksnim interakcijama s djecom, svojim kolegama i širom društvenom zajednicom. Preklapanje dva trokuta i naglašena dinamika stavlja fokus na načine na koje svi članovi odgojno-obrazovne ustanove uče i razvijaju se, i svi su uključeni u dinamiku društva koja traži suočavanje s pitanjima održivosti.

Primijenjene kompetencije za održivost

Kompetentan odgajatelj u području odgoja i obrazovanja za održiv razvoj razumije način na koji funkcioniraju prirodni, društveni i gospodarski sustavi i u kakvom međusobnom odnosu mogu biti. U skladu sa svojim sposobnostima kritičkog i sustavnog mišljenja, znanjima o učenju djece, organizira okruženje za učenje u kojem su integrirana razna područja.

Pri tome implementira pedagoške sadržaje iz stvarnog života, koristeći prirodni, društveni i izgrađeni okoliš svoje ustanove za kontekstualni izvor učenja. Odgajatelj koji sam razumije povezanost između održive budućnosti i načina na koji razmišljamo, živimo i radimo, sposoban je postavljati primjerene problemske situacije pred djecu. Koristeći strategiju poticajnog zajedničkog razmišljanja⁵ zajedno s djecom preispituje pretpostavke neodrživog postupanja, istovremeno promišljajući o konkretnim koracima za održivost. Pri tome pruža model u procesu odlučivanja i razvijanja odgovornosti za odluke kroz promišljanje o posljedicama. U konačnici proces odlučivanja i odgovornosti vodi razvoju svijesti kako odabiri koje smo učinili danas mogu utjecati na svijet sutra, svijet budućih generacija. Važno je u tom kontekstu naglasiti razvijanje kompetencija vizioniziranja i refleksije. Odgajatelj je istovremeno individua sa svojim sustavom vrijednosti, etikom i emocijama, član institucije i dio društva koji se treba suočavati s pitanjima održivosti. Kao takav treba biti sposoban stvarati prilike za razmjenu ideja i iskustva između različitih generacija i kultura bez predrasuda, aktivno uključivati i uvažavati skupine iz raznih mjesta i kultura. Već u svojoj vrtičkoj skupini, odgajatelji koji implementiraju sadržaje vezane uz održiv razvoj, stvaraju klimu uvažavanja, inkluzivnosti i prihvaćenosti, a to uključuje i odnose s obiteljima i lokalnom zajednicom. Međutim, nemoguće je stvoriti mali demokratski svijet u vrtičkoj skupini ako je on izdvojen od veće zajednice, pa je na odgajateljima odgovornost pri razvoju kompetencija umrežavanja na svim razinama, pri zapažanju društvenih problema kako bi i djelovanje bilo lokalno, a razmišljanje globalno. 'Mudrost nije na vrhu planine obrazovnog sustava, nego je u pješčaniku'. (Fulghum, 1986.).

⁵ Poticajno zajedničko razmišljanje je situacija u kojoj dvije ili više osoba 'zajedno rade' na rješavanju intelektualnog problema, pojašnjavanju pojma, procjeni aktivnosti, proširivanju priče i sl. Pri tome obje strane pridonose razvijanju i proširivanju razmišljanja. (Tankersley i dr., 2012:213.).